

Tänään

Puhelin: 010 665 3910
Sähköposti: al.tanaan@aamulehti.fi

Nimipäivät

Peppi, Raita, Pulmu, Harald
Ortodoksit: Maria, Marja, Mari,
Jehki
Huomenna: Pitkäperjantai;
Pellervo, Vidar
Ortodoksit: Suuri perjantai; Tiitu,
Tito

Sitaatit

Sana: Oman rauhani minä annan teille, en sellaista jonka maailma antaa.
JOH. 14:27
Miete: Mikä on täydellisintä onnea? Kotiin jääminen. BHARTRIHARI

Kerro syntymäpäivästä ajoissa

Julkaisemme haastatteluja pyöreitä vuosia täyttävistä sankareista. Kerro meille, kenestä haluaisit lukea.
Osoite: Merkkipäivät/Aamulehti, PL 327, 33101 Tampere
Puhelin: 010 665 3141 tai 010 665 3163
E-mail: al.henkilouutiset@aamulehti.fi

Epäitsekäs raita pitää perhoset ja mehiläiset hengissä

Rohkeat: Pajut ovat pioneereja, aina ensimmäisinä joutomailla ja teiden varsilla näyttämässä muille puille ja pensaille esimerkkiä

MATTI KUUSELA
RAINE LEHTORANTA, KUVAT
Aamulehti

– Ihmiset eivät yleensä pidä raidasta eivätkä muistakaan pajuista. Ne ovat heidän mielestään röyhkeitä kasvaessaan kaikkialla ja niin nopeasti, sanoo Anni Kytömäki aavistuksen alakuloisesti.

– Minusta raita on kaikkea muuta kuin röyhkeä. Se on erittäin epäitsekäs puu. Oikea elämän puu, hän jatkaa.

– Raidat ovat myös pioneereja. Ne ilmestyvät aina ensimmäisinä aukeille paikoille ja joutomailla. Muut puut tulevat perästä, raita näyttää niille esimerkkiä.

Raitoja rungossa

Edessä seisovan kolmihaaraisen raidan oksat nyökkäilevät tyytyväisinä Kytömäken kehuille.

Kallistun samalle kannalle. Rauhallisen oloinen raita ei häiritse ketään seistessään Siurossa omalla paikallaan linnun laulun kantaman päässä Kulovedestä.

– Sanoin että se on 40-vuotias, iän myötä puun kuoreen ilmaantuu uurtteita. Katsos noita raitoja, siitä se on saanut nimensä, sano Kytömäki.

– Tällä raidalla on elinikä vielä parikymmentä vuotta. Raita kasvaa nopeasti, mutta myös lahoaa varhain. Harva raita elää yli 60-vuotiaaksi.

Vuoden hyväntekijä

Meillä on kolme hyvää syytä kunnioittaa raitaa vierailulla juuri nyt.

Ensimmäinen: tänään on Raidan päivä. Raita onkin ainoa puu, joka on päässyt viralliseen ni-

Luonnossa 1/10

Aamulehden ja Pirkanmaan luonnonsuojelupiirin yhteinen juttusarja esittelee kymmenessä osassa luonnon monimuotoisuutta. Kerran kuussa tutustutaan asiantuntijan johdolla ajankohtaiseen ilmiöön. Ensimmäisenä on vuorossa raita, joutomaiden ja rantojen rehti puu. Asiantuntija on Pirkanmaan luonnonsuojelupiirin aluesihteerit Anni Kytömäki.

mipäiväkalenteriin.

Toiseksi: raita on pääosassa juuri pääsiäisenä. Kaikkein kauden parhaat pajunkissat kasvavat raidan oksilla.

Kolmanneksi: Suomen luonnonsuojeluliitto on valinnut raidan vuoden teemalajiksi.

– Raita on hyvä valinta, koska se on niin avulias puu, sanoo Kytömäki.

– Raidassa on vain vähän luontaisia kemiallisia karkotteita, joten monet eliöt voivat käyttää sitä hyväkseen. Edes jänikset tai hirvet eivät saa raidasta vatsanväänneitä.

Eniten raidasta iloitsevat kuitenkin mehiläiset ja perhoset.

– Nyt on hiljaista, mutta jo parin viikon kuluttua täällä surisee koko ajan. Varhaiset hyönteiset eivät tulisi toimeen ilman pajuja, sanoo Kytömäki.

– Muut kasvit ovat vielä talviuudessa, kun pajut jo kukkivat. Ne pitävät hengissä niin mehiläiset kuin perhoset, kehuu Kytömäki kelpo puuta.

Raita käy vieraissa

– Tiesitkö, että pajut ovat kaksikotisia puita, hän kysyy.

En tiennyt. Ja kaksikotinenkin on vähän hakuksessa...

– Se tarkoittaa sitä, että hedekukat ja emikukat ovat eri puuyksilöissä. Heteet ovat niitä miespuolisia, emit naispuolisia, yrittää Kytömäki selittää niin yksinkertaisesti että toimittajakin ymmärtää.

– Pajut ovat siitakin erikoisia, että eri lajit voivat risteytyä keskenään. Carl von Linne paheksuikin pajuja syvästi niiden kevytmielisyyden tähden.

– Paheksui pajuja? Ihanko oikeasti?

– Kyllä, Linne oli hyvin uskonnollinen mies, eikä voinut hyväksyä luomakunnassa miinäkäänlaista moraalittomuutta.

– Onko tämä puu mies- vai naispuolinen?

– Sitä ei pysty sanomaan vielä, vasta sitten kun kukinta alkaa. Hedekukinnot ovat keltaisia ja pörheitä, emikukinnot vihertäviä ja ohuempia, opettaa Kytömäki.

– Raidan kukinta on todella komea, hedekukinnot näyttävät melkein perhoson toukilla.

Katso sormipaisukarvetta

Kukintaan on vielä tovi aikaa, mutta jo nyt raita kuhisee elämää.

– Katsos! Tuossa on risarus-tojälkälää ja sormipaisukarvetta ja tikanhiippasammalta, ilahtuu Kytömäki.

– Jäkälät tykkäävät kasvaa tällaisessa vanhassa puussa. Eikä raitakaan pane pahakseen, jäkälähän ei ole mikään tuholainen, muistuttaa Kytömäki.

Mikä tarkoitus on sillä, että raidassa kasvaa jäkälää?

– Sitä ei tiedetä. Joku syy siihen on, mutta ihmisetkään eivät tiedä kaikkea, sanoo Kytömäki tyyneesti.

Kytömäki kiipeeä puuhun.

– Pitää olla varovainen, raita ei ole mikään hyvä kiipeilypuu, koska se lahoaa niin nopeasti.

Käähä käy kiinni

– Täällä on paljon raidankäähä. Se lahoaa puuta. Kuoreen on tullut vaurio, ja käähä on päässyt siihen kiinni.

Ilmassahan lentelee aina käävän itiöitä etsimässä sopivaa puuta, kertoo Kytömäki ihmeellisestä luonnosta.

No eikä raita pane pahakseen käähää? Sehän lahoaa sitä?

– En usko, että näin vanha raita enää murehtii asiaa. Luulen että se tarjoutuu ihan mielellään syötäväksi myös käävälle, on se niin antelias puu, mieltii Kytömäki.

– Raidankäävällä asustaa Euroopan pienin kovakuoriainen, raidankäähäpärpikkä. Näissä pieneen pienissä pilteissä on niiden koti, kertoo Kytömäki.

– Ja katsos, onhan täällä myös haavankeltajakälää. Onpas kaudenista.

Onko jänis vihollinen?

Jäkälää, käähä, sammalta – ja pakka, tietysti.

– Pakka on kasvannainen, jonkinlainen solumuutos. Ei siis erillinen eliö. Raidoissa on usein pahoja myös maanalaisessa osassa.

Kytömäki laskeutuu puusta. Yritän vaikuttaa fiksulta ja kysyn, onko raidalla muita luonnollisia vihollisia kuin käävät, hirvet ja jänikset.

Kytömäkeä kysymys harmittaa.

– Vihollisia? Ei noin pidä ajatella. Ei raidalla ole vihollisia, se tarjoutuu syötäväksi ihan vapaaehtoisesti. Eiköhän raita ole ihan tyytyväinen, että se saa vielä lahotessaan aikaan niin paljon elämää.



Pirkanmaan luonnonsuojelupiirin aluesihteerit Anni Kytömäki tutkii raidan oksan alapinnalla kasvavaa raidankäähää.

Kommentti

Raita muistuttaa suomalaista miestä

Viikko sitten en tiennyt raidasta mitään, en arvanut sen edes kuuluvan pajuihin. Harmaa aavistus sentään oli, että raita saataisi olla puu.

Nyt olen raita-fani ja tunnen syvää kohtalonyhteyttä salaperäiseen Salix Caperaan.

Raidassa on paljon samaa kuin suomalaisessa mieheissä. Se viihtyy rannoilla ja joutomailla, kiirehtii ensimmäisen sinne missä muita ei ole, juo paljon, on sitkeä ja iskunkestävä, mutta alkaa lahota jo 40-vuotiaana.

Lopulta raita kuolee kaikkensa antaneensa 60–70 vuoden iässä.

Eroakin löytyy. Kun suomalainen mies on tunnetusti korkeamoralinen eliö, raita harrastaa irtosuhteita kaiken maailman pajujen kanssa.

Mutta annetaan se raidalle anteeksi. Ei kukaan ole täydellinen, ei edes suomalainen mies.

MATTI KUUSELA



Raidan kuivunut lehti on sinitellyt paikoillaan läpi talven.



Komea pakka paistattelee päivää raidan rungossa. Pakka kasvaa usein myös raidan maanalaiseen osaan, jolloin puhutaan juuripahkasta.



Raita kelpaa kasvupaikaksi myös muiden puiden lempiasuille: haavankeltajakälä viihtyy hyvin raidassa.

Kaikki raidasta

Raita saapui Suomeen ensimmäisten puiden joukossa mannerjäätikön sulamisen jälkeen.

Suomessa kasvaa yli 20 luonnonvaraista pajulajia. Raidan lisäksi varsinaisiksi puiksi kasvavat vain halava (Salix pentandra) ja raidan alalaji vuonoraita (ssp. sphaecelata), joka kasvaa harvinaisena Enontekiön Lapissa.

Maailmassa pajulajeja tunnetaan noin 500. Niitä esiintyy alkuperäisinä kaikilla mantereilla Australiasta lukuun ottamatta. Euroopassa raita kasvaa kaikkialla muualla paitsi Islannissa.

Raidan latinankielinen nimi salix capera tarkoittaa "vuohen kanssa olevaa". Nimi johtuu siitä, että ensimmäinen raidasta löydettyssä kuvassa vuohi syö sen lehtiä.

Suomen korkein raita kasvaa Nuuksiossa. Sillä on korkeutta 24,5 metriä. Halkaisijaltaan isoin raita löytyy Tarvasjoelta, puun ympärysmitta on 7,23 metriä.

Raidan kuoresta on asetyylilisäylyhappoa eli asperiniä. Raitaa onkin käytetty sekä kuumeeseen, päänsärkyyn että reuman hoitoon.

Edelleen kannattaa liottaa raidan kuoria vedessä ja tehdä parantavaa pajunkuoriteetä. Raidasta on tehty ainakin Vi-



Jänis on käynyt ruokailemassa pajuapajalla. Myös hirvet pitävät raidan kuoresta erittäin paljon.

rossa tehty taikavarpuja, joiden avulla löytää vesisuonia. Taikavarpu pitää taittaa toukokuun ensimmäisenä yönä ensimmäisen ja kolmannen kukonlauun aikana. Virolaisen sanonnan mukaan "vesi on pajun sielu".

Tiedätkö mikä irrottaa pajun kuoren? Vanha kansa tietää. Oikea vastaus on kevätukkonen.

Ilmaus "syöttää pajunköyttä" johtunee siitä, että pajusta on valmistettu joskus myös köyttä. Ilmeisesti pajunköysi osoittautui joten kuten epäilyttäväksi.

Raita on melko lyhytikäinen puu. Se elää harvoin yli 50 vuotiaaksi. Siksi se muodostaa nopeasti lahoppua kasvualustaksi lahoppuilla eläville hyönteisille ja käävälle. Vanhat raidat ovat pikkutikan suosikkipesäpuita.

Raitaa käyttää pelkästään Suomessa ravinnokseen 190 suurperhoslajia.

Pajunkissat ovat silmusuomujen alla koko talven valmiina odottamassa milloin aurinko kutsuu ne esiin.

Raita esiintyy keskisuomalaisen laulussa – "rantojen raidat ja...". paju puolestaan monessa runossa. Komein on Katri Valan pajupilli, jossa hän toteaa "Olen virran partaalla paju". Vesa-Matti Loiri on tehnyt tunnetuksi laulun "tein minä pillin paju-puusta."

Raidan maanalaisesta osasta löytää usein juuripahkan. Niistä valmistetaan koristeellisia käyttöesineitä.

Raidan kuoresta saadaan parkkia, jota käytetään muun muassa lankojen värjäyksessä.

Raita on tiheää, sitkeää ja iskunkestävää puuta. Siitä onkin valmistettu hammastikkuja, tilitikkuja, mailloja ja proteeseja.

Paras pajupilli syntyy kolmevuotiaasta, noin sormen paksuisesta raidasta. Raita sopi hyvin pajunpillin materiaaliksi, sillä sen kuori irtoaa helposti.

Raita on ruotsiksi sälg, englanniksi goat willow, saksaksi salweide ja ranskaksi le saule.

Tampereella raidan voi nähdä Erkkilänsillalta.



Tämä komea raita kasvaa Siurossa ja sen ympärysmitta on tasan neljä metriä.

Kesäkisa

Missä kasvaa paksuin raita?

Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri kerää havaintoja Pirkanmaan mahtavimmista raidoista. Havaintoja voi lähettää kuka tahansa.

Mittaa raidan rungon ympärysmitta 30 cm:n korkeudelta. Puu saa olla myös monihaaraainen. Lähetä vastauksesi 31.8. men-

nessä Pirkanmaan luonnonsuojelupiirille joko sähköpostitse osoitteeseen pirkanmaa@sl.fi tai postitse osoitteeseen Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri, Varastokatu 3 A, 33100 Tampere.

Kerro vastauksessasi raidan ympärysmitta, onko puu yksirunkoinen vai monihaaraainen sekä mahdollisimman tarkka tieto siitä, missä raitasi kasvaa.

Kesäkisaan osallistuneiden kesken arvotaan luontoaiheisia palkintoja.